

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

**HALKLA İLİŞKİLER VE ORGANİZASYON
HİZMETLERİ ALANI**

**BİÇİMİNE GÖRE SORULAR
342PR00042**

Ankara, 2012

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. AÇIK UÇLU SORULAR.....	3
1.1. Tanımı	3
1.2. Açık Uçlu Soruların Avantajları	4
1.3. Açık Uçlu Soruların Dezavantajları	5
1.4. Açık Uçlu Soru Örnekleri	7
UYGULAMA FAALİYETİ.....	8
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	10
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	11
2.KAPALI UÇLU SORULAR VE YARI KAPALI UÇLU SORULAR	11
2.1. Kapalı Uçlu Sorular.....	11
2.1.1. Tanımı	11
2.1.2. Kapalı Uçlu Soruların Türleri	12
2.1.3. Kapalı Uçlu Soru Örnekleri.....	13
2.1.4. Kapalı Uçlu Soruların Olumlu ve Olumsuz Yanları.....	14
2.1.5. Kapalı Uçlu Sorulardaki Seçeneklerin Sistemleştirilmesi	15
2.2. Yarı Kapalı Uçlu Soru Tipi	16
UYGULAMA FAALİYETİ.....	18
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	20
MODÜL DEĞERLENDİRME	22
CEVAP ANAHTARLARI.....	23
KAYNAKÇA	24

AÇIKLAMALAR

KOD	342PR00042
ALAN	Halkla İlişkiler Ve Organizasyon Hizmetleri
DAL/MESLEK	Kamuoyu Araştırmacılığı
MODÜLÜN ADI	Biçimine Göre Sorular
MODÜLÜN TANIMI	Öğrenciye, soru formunu oluşturan açık uçlu, kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu soruları hazırlama hakkında bilgi kazandıran öğretim materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Anket uygulama modülünü almış olmak
YETERLİK	Biçimine göre soru hazırlamak
MODÜLÜN AMACI	GENEL AMAÇ: Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında verilen konunun biçimine uygun sorular hazırlayabileceksiniz. AMAÇLAR: Gerekli ortam sağlandığında; 1-Açık uçlu soruları yazabileceksiniz. 2- Kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu soruları yazabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf ortamı, kütüphane, sektörde yapılan incelemeler, bilgisayar laboratuvarı, toplantı salonu, Donanım: Görsel, işitsel ve yazılı dokümanlar, bilgisayar ve bilgisayar ağı, projeksiyon cihazı, yazıcı, tarayıcı, kitaplar, anket formları, kırtasiye malzemeleri, yazılı ve görsel medya haberleri
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığımız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili öğrenci,

Anketler, oldukça popüler veri toplama yöntemleri olmakla birlikte ancak uygun kullanılmaları halinde yarar sağlamaktadırlar. Anket ile elde etmeyi amaçladığınız bilgiye farklı veri toplama araçlarını kullanarak daha kolay, daha hızlı, daha ucuz ve daha doğru bir şekilde ulaşabilirsiniz. Bu nedenle anket uygulamasına girişmeden önce, alternatif bilgi toplama yöntemleri, mevcut şartlar göz önüne alınarak incelenmeli ve özellikle bilgi toplamada kullanılan soru formlarının hazırlanmasına büyük önem verilmelidir çünkü anket yönteminin başarısı, anketörlere olduğu kadar, anket formunun doğru ve mükemmel düzenlenmiş olmasına da bağlıdır.

Soru formu ya da anket formu düzenlemek birçok araştırmanın en önemli sorunudur. Uygun biçimde oluşturulmuş bir soru formu, veri toplamayı ve etkili analiz için cevapları standartlaştırmayı kolaylaştırabilir. Düzgün ifade edilmiş sorular sayesinde denekler, anketörlerin neyi öğrenmeye çalıştığını anlar ve sorulara mümkün olduğunca bilinçli ve doğru cevap vermeye çalışırlar.

Bu modül ile soru formunu oluşturan açık uçlu, kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu soruların nasıl hazırlandığını, özelliklerini, olumlu ve olumsuz taraflarının neler olduğunu öğreneceksiniz. Ayrıca her konuya ait soru örneklerini inceleyerek sizler de bunlara benzer soru formları hazırlayabilecek ve çeşitli uygulamalar yapabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında açık uçlu soruları yazabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çeşitli kurumlar tarafından hazırlanmış açık uçlu soru örneklerini araştırınız. Sorulduğu yer ve ele aldığı konular bakımından inceleyiniz.
- Açık uçlu soruları hazırlarken nelere dikkat edilmesi gerektiğini araştırınız. Araştırmalarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Açık uçlu soruların özelliklerinin neler olduğunu araştırınız. Araştırmalarınızı arkadaşlarınızla değerlendiriniz.
- Araştırdığınız soru örneklerinden sizin için önemli ve farklı olanlarını dosyalayarak bir arşiv oluşturunuz.

1. AÇIK UÇLU SORULAR

1.1. Tanımı

Biçimsel özelliklerine göre sorular genellikle iki kümeye ayrılmaktadır. Bunlar; açık uçlu sorular ve kapalı uçlu sorulardır. Bunlardan açık uçlu sorular; belirli bir konuda detaylı bilgi almak için sorulan sorulardır. Ne, niçin, neden, nasıl, nerede, hangi vb. sözcükleri içeren sorular bu türdendir. Görüşmelerde genellikle bu tür sorular sorulur.

Bunlara, "sistemleştirilmemiş" ya da "özgür yanıtı" sorular da denilmektedir. Burada bir soru sorulmakta ve yanıtlayıcıya özgürce ve kendi seçtiği sözcük ve kavramlarla dilediği gibi yanıtlayabilmesi olanağı tanınmaktadır. "Bilgi" ve "sondaj" soruları genellikle açık uçlu sorular şeklinde biçimlendirilmektedir.

Açık uçlu sorular, herhangi bir cevap alternatifi içermeyen, nispeten kısa sorulardır. Cevaplayıcı, genel kapsamdaki bu sorulara serbestçe cevap verir; yük daha ziyade cevaplayıcıdadır. Bu tip soruların kullanılması halinde soru sayısının sınırlı tutulması, gerekiyorsa cevaplayıcıdan açıklaması beklenen fikir ve cevapların hacmi ve sayısının belirtilmesi ve mümkünse soru formu üzerinde kodlamayı kolaylaştıracak boşluklar bırakılması iyi olur.

Özellikle görüşmelerde başlangıç olarak açık uçlu sorular sorulur. Yanıtlayanları istedikleri gibi yanıtlayabilecekleri geniş kapsamlı bir soruyla rahatlatma ortamı oluşturmak için de kullanılır.

Resim 1.1: Özellikle görüşmelerde başlangıç olarak açık uçlu sorular sorulur.

Araştırmacı bir soruya verilebilecek tüm yanıtları tahmin edip listeleyemiyorsa bazı sorular açık uçlu olmalıdır. Çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan oluşan bir görüşmenin sonunda yanıtlayanın konu hakkındaki duygularını belirtmenin son bir yolu olarak açık uçlu sorular sorulur. Bunlar soru kâğıdının kalan kısmında, herhangi bir nedenden ötürü ele alınmamış konuları kapsamaya yöneliktir.

Açık uçlu sorular tam açık ve yarı-açık olmak üzere ikiye ayrılır. Yarı-açık uçlu sorular görüşülen kişilerden gelecek, olası cevapların önceden listelenmesi ile oluşturulur. Cevaplar aynen ifade edildiği takdirde soru formunda işaretlenir, aksi halde açık olarak kaydedilir. Ne tam açık ne de yarı-açık uçlu sorularda hatırlatma ve yönlendirme yapılmaz.

1.2. Açık Uçlu Soruların Avantajları

- Açık uçlu sorular araştırmacıların konu hakkında ön bilgiye sahip olmadıkları ve cevap seçeneklerini oluşturamayacakları durumlarda oldukça kullanışlıdır. Açık uçlu sorular önceden bilinmeyen konular hakkında anket hazırlarken bilgi toplamak amacıyla yararlanılabilecek en iyi araçlardır.
- Açık uçlu sorular, cevaplayıcının düşüncelerini, hayal kırıklıklarını vb. durumlarını öğrenmek için kullanılabilir.
- Açık uçlu sorular anket tasarımcısının konu ile ilgili gözden kaçırdığı noktaların cevaplayıcı tarafından ifade edilmesine imkân vermektedir. Bu amaçla anket sonunda “Anket sorularına ilave olarak konu ile ilgili ifade etmek istediğiniz bir şey var mı?” sorusu eklenebilir.

- Dördüncü olarak kapalı uçlu sorularda işaretlenmek istenen seçeneğin nedeninin öğrenilmek istendiği durumlarda açık uçlu sorular kullanışlıdır. Açık uçlu sorulara yapılan açıklamalar, araştırmacının anket sonuçlarını çok daha iyi değerlendirmesine imkân vermektedir.
- Açık uçlu sorular insanların rutin davranışları hakkında bilgi vermeleri istendiğinde ve tüm rakamların tahmin edilemediği (seçenek haline getirilemediği) durumlarda kullanılabilir. Örneğin “Günde kaç saat TV izliyorsunuz?” şeklinde.
- Son olarak açık uçlu sorular ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulduğu ve seçeneklerin sıralanmasının pratik olmadığı durumlarda uygundur. “Hangi şehirde doğdunuz?”, “Arabanızın markası nedir?” gibi.

Resim 1.2:Açık uçlu sorulara yapılan açıklamalar, araştırmacının anket sonuçlarını çok daha iyi değerlendirmesine imkân vermektedir.

1.3. Açık Uçlu Soruların Dezavantajları

Aslında, her türlü soru açık uçlu sorulabilir. Ancak bu tür soruların anket yöntemine dayanan soru dizilerinde birkaç sorunun dışında pek kullanılmaması, yöntemsel bakımdan ortaya çıkaracakları kimi güçlüklerle yakından ilgilidir. Bu güçlükleri şöylece özetlemek olanaklıdır.

- Açık uçlu soruların bir özelliği insanlardan çok fazla bilgi istemesidir. Bu soru tipi cevaplayıcının çok şey anlatabilmesine izin verir. Eğer görüşmelerin hızlı ve çabuk olması isteniyorsa açık uçlu sorulardan kaçınılmalıdır.
- Açık uçlu sorulara verilen yanıtların döküm ve analizlerinin yapılması son derecede güç ve zaman alıcı bir süreçtir. Yanıtlayıcıların özgürce verdikleri çok değişken ve ayrıntılı yanıtların, bu haliyle analizi ve değerlendirilmesi olanaklı değildir. Bunun için, verilen yanıtların, belli kategoriler altında toplanarak

kümelendirilmeleri ve değerlendirilmeye hazır konuma getirilmeleri gerekir. Bu, bir bakıma, başlangıçta açık uçlu sorulan bir sorunun, yanıtlar toplandıktan sonra belli kategoriler altında sistemleştirilmesi anlamını taşıdığından, araştırmacı için ekstra bir çalışmayı gerektirir. Böyle bir çalışma, toplanan bilgilerin, araştırma sorunu yönünden kimi anlamlı ve ince ayrıntılarını sergilemekte yararlı olacağından birkaç soru için göze alınabilir. Ancak bir ankette sayıca gereğinden fazla açık uçlu sorunun yer alması halinde, bu işin altından kalkmak ve yanıtların özgünlüğünü bozmadan ve sapsulara yol açmadan sonuca varmak çok güç olur.

Bu güçlüğün kavranabilmesi için şöyle bir örnek verilebilir: Açık uçlu sorulan ve öğrencilerden neden ikinci öğretimi seçtikleri konusunda bilgi almayı amaçlayan bir soruya; gündüzleri bir işte çalışmış olmaktan başlayarak sınıfların büyüklüğüne, öğretimin niteliğine, kişisel ve ailevi sorunlara, yurt ve ulaşım olanaklarına, ÖSYM puanlarına kadar uzanan çok geniş bir yelpaze içindeki yanıtların gelmesi olasıdır. Bu gerekçelerin her birinin tek tek ele alınıp yorumlanması hem olanaksız hem de anlamsızdır. Böyle bir durumda, öğrencilerin II. öğretimi seçme gerekçeleri büyük bir dağınıklık göstereceğinden, net bir sonuca, bir genellemeye ulaşamayacaktır.

- Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi açık uçlu, ya da özgür yanıtli sorulara yanıtlayıcıların verdikleri bilgiler; konuyla doğrudan ilgisi olmayan, dağınık ve araştırma sorununu aydınlatmaktan uzak bilgiler niteliğini taşıyabilir. Soru dizisi anket tekniğiyle uygulandığından burada araştırmacının yapabileceği hiçbir şey yoktur. İlgisiz anlamsız ve yararsız açıklamaların ve bilgilerin verilmesi olasılığı oldukça yüksektir. Böyle bir karmaşa içinde gereksiz ve ilgisiz ayrıntılar arasında araştırmacının istediği bilgilere ulaşması pek kolay değildir.
- Açık uçlu sorularda, yanıtlayıcılardan soruyu özgürce ve kendisinin seçtiği sözcük ve kavramlarla derinlemesine açıklaması istendiğinden, bu soruların yanıtlanması uzunca bir süreyi gerektirmekte ve bu nedenle de araştırmacı sorabileceği soru sayısını kısıtlamak zorunda kalmaktadır.
- Geniş çaplı bir ankette açık uçlu soruların, ciddi zayıflıklarından biri yanıtların sayısallaştırılabilmesinin güç olmasıdır. Belki daha da önemlisi yanıtların kolayca kodlanıp tablolanamaması ve her yanıtın kendi başına değerlendirilmek zorunda olmasıdır. Ayrıca cevapların bilgisayara girilmesi son derece güç olmaktadır.

Görüldüğü gibi, açık uçlu sorular amaca uygun bilgiler sağlamada kimi üstünlüklere sahip olmakla birlikte, önemli yöntemsel güçlükleri de beraberinde getirmektedir.

Resim 1.3: Açık uçlu sorularda cevapların bilgisayara girilmesi son derece güç olmaktadır.

1.4. Açık Uçlu Soru Örnekleri

Açık uçlu sorularda birbirinden çok farklı cevap alınması mümkündür. Örneğin; "Toplumun gelişmesi için neler yapılmalı?", "Hastanelerin özelleştirilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?" ya da "Size göre Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmesi, ülkemize ne getirir? veya "Uygulanan eğitim politikasının genel bir değerlendirmesini yapar mısınız? gibi sorular, yanıtlayıcılara özgürlük tanıyan, açık uçlu sorulardır ve bu sorulara farklı şekilde yüzlerce cevap verilebilir.

Bazı araştırmalarda açık uçlu sorular gereklidir. Bir pazarlama araştırmacısı bir ürünün muhtemel kullanım şekilleri hakkında tüketicilerin algıları hakkında açık uçlu bir soru sorabilir. Örneğin; "Bu ürünü nerelerde kullanabileceğinizi düşünüyorsunuz?" gibi. Bu tür soruları yanıtlayanların, ek bir hatırlatma olmadan yanıt vermeleri önemlidir. Yanıtlarındaki sıra onlar için önem sırasına yakın olacaktır ancak araştırmacı özellikle ürünün ambalajı için tepkilerle ilgileniyorsa ve yanıtlayanlar ambalajı hakkında yorum yapmamışlarsa araştırma boşa gidecektir. Bu nedenle böyle durumlarda yanıtlayanlar kendiliklerinden ambalaj hakkında bir şey söylemiyorlarsa sonunda şöyle bir soru uygun düşebilir: "Özel olarak ambalaj hakkında ne düşünüyorsunuz? veya "Ambalajın belirli, özel bir kullanımı olabilir mi?" gibi. Bir başka örnek, "Bu ürünün beğendiğiniz özellikleri nelerdir?" olabilir.

1. Kullanım kolaylığı
2. Etkili olması
3. Diğer (Belirtiniz)
4. Fikri yok
5. Hiçbir özelliğini beğenmiyorum

UYGULAMA FAALİYETİ

Eğitim aldığınız kurumla ilgili belirleyeceğiniz çeşitli konularda anket yapmak için açık uçlu sorulardan oluşan anket formları hazırlayınız. Arkadaşlarınızla aranızda görev dağılımı yaparak yapılması gerekenleri sırasıyla gerçekleştirmeye çalışınız. Yaptığınız çalışmalarını ve sonuçlarını rapor halinde yazınız.

Çalışmalarınızı öğrendiklerinizin ışığında değerlendiriniz. Değerlendirme sonucunda eksik ya da hatalı gördüğünüz konularla ilgili öğrenme faaliyetine dönerek konuyu tekrar ediniz.

İŞLEM BASAMAKLARI	ÖNERİLER
➤ Araştırılacak konuyu tespit ediniz.	➤ Araştırılacak konuyu tespit ederken sabırlı, dikkatli ve titiz olunuz.
➤ Konu hakkında literatür taraması yapınız.	➤ Konu hakkında literatür taramasını yaparken gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yapınız
➤ Konuyla ilgili değişkenleri belirleyiniz.	➤ Konuyla ilgili değişkenleri belirlerken gerekli literatür taramasını yapınız ve doğru soru sorunuz.
➤ Değişkenlere göre uygun soruları yazınız	➤ Değişkenlere göre uygun soruları yazarken sorular arasında ilişki kurunuz
➤ Doğru yazım kurallarını uygulayınız.	➤ Türkçe imla ve noktalama işaretlerine uygun yazılar yazmaya özen gösteriniz. Ayrıca entelektüel birikim sahibi olmak için gayret gösteriniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Araştırılacak konuyu tespit ettiniz mi?		
2. Konu hakkında literatür taraması yaptınız mı?		
3. Konuyla ilgili değişkenleri belirlediniz mi?		
4. Değişkenlere göre uygun soruları yazdınız mı?		
5. Araştırılacak konuyu tespit ederken sabırlı, dikkatli ve titiz oldunuz mu?		
6. Konu hakkında literatür taramasını yaparken gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yaptınız mı?		
7. Konuyla ilgili değişkenleri belirlerken gerekli literatür taramasını yaptınız ve doğru soru sordunuz mu?		
8. Değişkenlere göre uygun soruları yazarken sorular arasında ilişki kurdunuz mu?		
9. Türkçe imla ve noktalama işaretlerine uygun yazılar yazmaya özen gösterip. Ayrıca entelektüel birikim sahibi olmak için gayret gösterdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınızı “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme” ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Biçimsel özelliklerine göre sorular genellikle iki kümeye ayrılmaktadır. Bunlar; Açık Uçlu Sorular ve Kapalı Uçlu Sorulardır. Bunlardan açık uçlu sorular: Belirli bir konuda detaylı bilgi almak için sorulan sorulardır.
2. () Açık uçlu sorular çoğunlukla kapalı uçlu sorulardan önce sorulur.
3. () Açık uçlu sorular tam açık ve yarı-açık olmak üzere ikiye ayrılır.
4. () Açık uçlu sorular araştırmacıların konu hakkında ön bilgiye sahip olmadıkları ve cevap seçeneklerini oluşturamayacakları durumlarda kullanışlı değildir.
5. () Açık uçlu sorular ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulduğu ve seçeneklerin sıralanmasının pratik olmadığı durumlarda uygundur. “Hangi şehirde doğdunuz?”, “Arabanızın markası nedir?” gibi
6. () Açık uçlu sorulara verilen yanıtların döküm ve analizlerinin yapılması son derecede kolaydır ve çok kısa zamanda bitirilir.
7. () Açık uçlu sorularda, yanıtlayıcılardan soruyu özgürce ve kendisinin seçtiği sözcük ve kavramlarla derinlemesine açıklaması istendiğinden, bu soruların yanıtlanması uzunca bir süreyi gerektirmekte ve bu nedenle de araştırmacı sorabileceği soru sayısını kısıtlamak zorunda kalmaktadır.
8. () Geniş çaplı bir ankette açık uçlu soruların, ciddi üstünlüklerinden biride yanıtların sayısallaştırılabilmelerinin kolay olmasıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu sorular hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çeşitli kurumlar tarafından hazırlanan anket formlarındaki kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu soruları araştırarak hazırlanışları bakımından inceleyiniz.
- Arama motorlarını kullanarak kapalı uçlu ve yarı kapalı uçlu soruların özelliklerinin neler olduğunu araştırarak bilgilerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Anket için soru hazırlayan kurum ve kişilerle görüşerek soruları hazırlamada yaşanan zorlukların neler olduğunu ve iyi soru hazırlamanın yol ve yöntemlerinin neler olduğunu araştırınız araştırmalarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Son dönemde yapılan anketlerde en iyi hazırlanmış soru örneklerini bularak dosyalama yapınız ve kişisel bir arşiv oluşturunuz.

2.KAPALI UÇLU SORULAR VE YARI KAPALI UÇLU SORULAR

2.1. Kapalı Uçlu Sorular

2.1.1. Tanımı

İki seçenekli bir soru sadece evet-hayır, katılıyorum-katılmıyorum veya benzeri iki yönlü yanıt olanağı olan sorulardır. Bu sorular çeşitliliğe izin vermemesine rağmen soru tipleri arasında tablolanması en kolay olanıdır. Bunları kullanırken en önemli kaygı bunların yanıtlarda uygun hassasiyet sağlayıp sağlamadıklarıdır. Bir bilginin doğrulanması veya belirli sonuçlar arasından seçim yapılması amacı ile sorulurlar. Bu tür sorular ile çok sınırlı bilgi alınabilir.

Başka bir tanıma göre de kapalı uçlu, ya da "sistemleştirilmiş sorular", kesin bir biçime sahip olan ve verilebilecek olanaklı yanıtları seçenekler şeklinde kendisiyle birlikte sunan sorulardır. Burada, verilebilecek yanıt seçenekleri, bir ön araştırmaya dayanılarak

önceden saptanmaktadır. Bu tür sorularda, yanıtlayıcılardan, kendi durumlarına en uygun düşen seçeneği işaretlemesi istenmektedir.

Kapalı uçlu bir soruda deneklere iki veya daha fazla seçenek sunularak kendi durumlarına en uygun seçeneği seçmeleri istenir. Bu soruların çoğunda yanıtlayanların kabul edilebilir yanıtlar listesinden sapmalarına izin verilmez.

Kapalı uçlu ya da sistemleştirilmiş soruların hazırlanabilmesi için araştırmacının bu sorulara verilebilecek yanıtların niteliği konusunda geniş bir bilgiye sahip olması gereklidir. Burada yanıt seçenekleri soruyla birlikte verildiğinden bu seçeneklerin neler olabileceğini araştırmacının önceden bilmesi ve kestirebilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde, cevaplayıcıların verecekleri yanıtların, araştırmacının sunduğu yanıt seçeneklerinde değil, onların dışında kalan "Başka" seçeneğinde yığılması gibi, kapalı uçlu soru sormanın mantığına ters düşen bir durumla karşılaşılır. Yani, görünüşte sistemleştirilmiş olan bir soru, gerçekte açık uçlu bir soruya dönüşebilir. Böyle bir sorunla karşılaşmamanın yolu, araştırmacının bazı ön gözlem ve araştırmalara dayanarak araştırma konusuyla (sorunıyla) ilgili bilgilerini derinleştirmesidir.

Resim 2.4: Kapalı uçlu bir soruda deneklere iki veya daha fazla seçenek sunularak kendi durumlarına en uygun seçeneği seçmeleri istenir.

2.1.2. Kapalı Uçlu Soruların Türleri

➤ Sıralı Seçenekli Kapalı Uçlu Sorular

Bu soru türünün ayırt edici özelliği her bir cevap seçeneğinin ilgilenilen kavramın belli bir derecesini temsil etmesidir. Bu soru türünde cevaplayıcıdan cevap şıklarının sürekliliği içersinde kendi yerini belirlemesi beklenmektedir.

Sıralı seçenekli kapalı uçlu sorular, daha özel niteliklidir. Cevaplayıcıları açık uçlu sorular gibi ayrıntılı ve derin düşünmeye zorlamadığından cevaplandırılması kolaydır.

Sıralı seçenekli kapalı uçlu sorulara aşağıdaki örnekler verilebilir:

“Bu semtte daha fazla tenis kortu olması gerekli.”

1. KESİNLİKLE KATILMIYORUM
2. KISMEN KATILMIYORUM
3. KARARSIZIM

4. KISMEN KATILYORUM
5. KESİNLİKLE KATILYORUM

“Yaşınız nedir?”

1. 25 DEN AŞAĞI
2. 26 – 40
3. 41 – 55
4. 56 – 70
5. 70 TEN YUKARI

➤ **Sırasız Seçenekli Kapalı Uçlu Sorular**

Bu tür kapalı uçlu sorularda cevap seçenekleri bulunmamakla birlikte, bu seçenekler süreklilik arz etmez. İnsanlardan birbirinden farklı kavramlardan birini seçmeleri istenir. Soruları cevaplandıran kişi her bir seçeneği değerlendirmeli ve durumunu en iyi yansıtanı seçmelidir.

Bu soru türünün telefon anketlerinde kullanımı uygun değildir.

Sırasız seçenekli kapalı uçlu sorulara aşağıdaki örnek verilebilir:

Aşağıdakilerden hangisi yaşadığınız yeri en yakın şekilde açıklamaktadır?

1. Karavan
2. Müstakil ev
3. Apartman dairesi

2.1.3. Kapalı Uçlu Soru Örnekleri

Bu soru tipinde denegin sormacadaki sorulara vereceği olası yanıtlar önceden belirlenir. Bu yanıtlar ya “evet-hayır”, “olumlu-olumsuz”, “var-yok” gibi iki şıklı olur ya da çoktan seçmeli (tercihli-alternatifli) olarak düzenlenebilir. İki şıklı düzenlemelerde beklenen olası yanıt en uç iki şıkla sınırlandırılmıştır. Çoktan seçmelide ise olası yanıt yelpazesi daha geniş tutulmuştur. Her iki biçimde de denekten gelmesi olası yanıtlar, sormacada yer alır ve verilecek yanıtı göre bu şıklardan biri işaretlenir. Soru örneklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

"Soru 1: Televizyon izleme günlük yaşamınızı etkiliyor mu?"

- () Evet, etkiliyor.
() Hayır, etkilemiyor.

Görülebileceği üzere burada sorunun yanıtı iki şıkla sınırlandırılmış, doğrudan etkileyip etkilemediği saptanmak istenmiştir. Etkinin derecesi bu tür soru biçiminde önemli değildir. Etkinin derecesi istendiğinde ya bu soruya aşağıdaki gibi ikinci bir soru izler;

"Soru 2:(YANIT "EVET" İSE SORULACAK) Nasıl etkilemektedir?"

- Yemek düzenini etkiledi.
- Uyku düzenini etkiledi.
- Gezme düzenini etkiledi.
- Gazete, kitap okumayı etkiledi.
- Radyo izlemeyi etkiledi.

ya da 1. soru ile 2. soru birleştirilerek tek bir soru biçiminde şöyle düzenlenebilir:

"Soru 1: Televizyon izleme günlük yaşantınızı etkiliyorsa nasıl etkilemektedir?"

- Hayır, etkilemiyor.
- Yemek düzenini etkiliyor.
- Uyku düzenini etkiliyor.
- Gezme düzenini etkiliyor.
- Gazete, kitap okumayı etkiliyor.
- Radyo izlemeyi etkiliyor.

Çoktan seçmeli (alternatifli) soru biçimi, kimi kez yanıtların "evet - hayır" dar çerçevesinden çıkarılarak daha geniş, ayrıntılı bilgi alınmak istendiği durumlarda da düzenlenir. Örnek olarak yukarıdaki açık uçlu soru şu şekilde kapalı uçlu soru durumuna getirilebilir.

Soru: "Size göre iletişim nedir?"

- İnsanlar arasında anlaşmadır.
- İnsanlar arasında bir ilişkidir.
- Yaşamın kendisidir.
- Toplumsal yaşamın bir gereğidir.

Deneğin soruya vereceği yanıtların öngörülen bu şıklar içinde olması beklenir. Bu şıkların içeriği ise sorunun amacına bağlı olarak önceden denekler üzerinde yapılan ön yoklamalarla saptanır.

2.1.4. Kapalı Uçlu Soruların Olumlu ve Olumsuz Yanları

Bu soru tipinin olumlu ve olumsuz yanları vardır. Açık uçlu soru tipinde olumsuz olarak nitelenen, olası yanıtların yazılmasından doğacak zaman kaybı bu soru tipinde yoktur. Verilen yanıt hemen işaretlenir ve daha sonra değerlendirme aşamasında yeniden kodlama yapılmaz. Bu olumlu yanına karşı bu soru tipinin olumsuz yanı; deneğin vereceği yanıtların olası şıklarda öngörülmemesi durumunda, yanıtların zorunlu olarak bu şıklar içerisinde yer almasıdır. Burada önemli olan bir başka husus ise verilen yanıtların, eğer soru kâğıdı soran tarafından dolduruluyorsa bu kişinin yorumundan geçerek herhangi olası şikka işaretlenme tehlikesidir.

Resim 2.5: Kapalı uçlu sorularda verilen yanıt hemen işaretlenir ve daha sonra değerlendirme aşamasında yeniden kodlama yapılmaz.

2.1.5. Kapalı Uçlu Sorulardaki Seçeneklerin Sistemleştirilmesi

Kapalı uçlu sorularda, sunulan seçeneklerin sistemleştirilmesinde genellikle iki yol izlenmektedir: a) Sınıflayıcı Sistemleştirme ve b) Ölçekleyici Sistemleştirme.

➤ Sınıflayıcı Sistemleştirme

Sınıflayıcı sistemleştirmede, bir sorunun birbirinden bağımsız yanıt seçenekleri arasından bir ya da birkaçının seçilmesi öngörülmekte ve bu seçeneklerin konuları ve içerikleri ne olursa olsun hepsi eşdeğerli sayılmaktadır. Bu tür sistemleştirmede, sorunun yanıt seçenekleri arasında bir derece ilişkisi bulunmamakta ve sadece yanıtları sınıflamakla yetinmektedir. Sunulan seçenekler arasından bir seçme yapılmasını öngördüğü için bu tür sistemleştirilmeye bağlı olan sorulara "kafeterya" sorular da denmektedir. Sınıflayıcı soruların ayırıcı özelliği, eşdeğer seçeneklerinin bulunması ve bu yolla belli bir özelliğin (tutum, davranış, eğilim, görüş vb) salt varlığını ya da yokluğunu sınıflamakla yetinmesidir. Bu özelliğin sıklığı, derecesi ve yoğunluğuyla hiç ilgilenmemesidir.

Örneğin; Çocuğunuzun büyüyünce ne olmasını istersiniz?

- Çiftçi
- Tüccar, esnaf
- Avukat, Doktor
- Devlet memuru
- Öğretmen
- Mühendis
- Kendisine bırakırım
- Ne olabilirse
- Başka

Sorusu, sınıflayıcı olarak sistemleştirilmiş "olgusal" bir sorudur. Olgusal soruların ayırıcı özelliği, kendiliğinden sınıflayıcı olmalarıdır. Bu soruların seçenekleri 'arasında bir derecelenme ilişkisi yoktur. Örneğin, yukarıdaki meslekle ilgili soruyu ele alalım; burada çiftçi ile tüccar ya da doktor arasında bir derecelenme ilişkisi söz konusu değildir. Bu nedenle de sınıflayıcı olgusal bir soru, dereceli olarak sistemleştirilemez.'

➤ Ölçekleyici Sistemleştirme

Bu bölümle ilgili daha fazla bilgi için içeriğine göre sorular modülüne bakınız.

2.2. Yarı Kapalı Uçlu Soru Tipi

Bu soru tipi, kapalı uçlu soru tipine "**Başka**" ya da "**Diğer**" gibi bir açık uçlu şıkkın eklenmesi ile oluşturulur. Sorunun olası yanıtları sıralanır ancak bu olası yanıtların kapsamadığı herhangi bir yanıt gelebilir düşüncesi ile bir açık uçlu yanıt şıkkı eklenir. Sormacanın uygulanmasından sonra, gözden geçirme aşamasında bu açık uçlu şık özellikle ağırlıklı yanıtlara göre yeniden kodlanır ya da bu şıktaki yanıtların oranı önemsizse bu şıkta saklı tutulur. Eğer bu şıkta yer alan yanıtların önemli ağırlıkları varsa her birine ayrı kod numarası verilerek tek tek yanıt şıkları durumuna getirilir.

Yarı kapalı uçlu soru tipine örnek

Soru: "Sizce iletişim nedir?"

- İnsanlar arasındaki anlaşmadır.
- İnsanlar arasında bir ilişkidir.
- Yaşamın kendisidir.
- Toplumsal yaşamın bir gereğidir.
- Başka (Belirtiniz).

Görüldüğü üzere bu soru türü açık ve kapalı uçlu soru türlerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Amaç, her iki soru tipinin olumsuz yanlarını gidermektir. Açık uçlu soruya göre hem yazma ile zaman kaybı büyük ölçüde azalmakta hem daha sonra sormaca verilerinin değerlendirilmesinde kolaylık sağlamakta, yalnızca, eğer "**başka**" şıkkında bazı yanıtlar yer almışsa onların kodlanması işi kalmaktadır. Bu tür sorunun, kapalı uçlu sorunun olumsuz yönü olarak nitelenen, denekten beklenen olası yanıtların dışında gelen bir yanıtta bir olanak verilmekte, denegin yanıtının herhangi bir değişikliğe uğramadan yer alması sağlanmış olmaktadır. Genel olarak sormacalarda bu tür sorular, her iki soru türünün olumsuz yönlerini giderdiğinden tercih edilebilir.

Yarı kapalı uçlu sorulara aşağıdaki örnek de verilebilir:

"Bir toplumun gelişme sürecinde öncelikle aşağıdaki alanlardan hangisine yatırım yapılmalıdır?"

1. YOLLAR
2. PARKLAR
3. KANALİZASYON
4. DİĞER.....

Bu tür sorular açık ve kapalı uçlu soruların avantajlarını bünyesinde toplar. Cevap şıkları verilmekle birlikte soruları cevaplayan kişiye kendi seçeneğini yaratma fırsatı da sağlanır.

Anketörün cevap seçeneklerini iyi belirlediği durumlarda, soruları cevaplayan kişiler genellikle seçeneklerden birini tercih ederler. Bundan dolayı bu soru türünde seçenekler dışında cevaba ender olarak rastlanır. Bununla birlikte bu soru türünün insanları daha önceden tanımlanan (cevaplayıcının düşüncelerini yansıtmayabilen) kutucukları işaretlemeye zorlamadığı ve bazı zamanlarda yeni fikirlerin üretilmesini sağladığı söylenebilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Eğitim aldığınız kurumla ilgili belirleyeceğiniz çeşitli konularda anket yapmak için kapalı ve yarı kapalı uçlu sorulardan oluşan anket formları hazırlayınız. Arkadaşlarınızla aranızda görev dağılımı yaparak yapılması gerekenleri sırasıyla gerçekleştirmeye çalışınız. Yaptığınız çalışmaları ve sonuçlarını rapor halinde yazınız.

Çalışmalarınızı öğrendiklerinizin ışığında değerlendiriniz. Değerlendirme sonucunda eksik ya da hatalı gördüğünüz konularla ilgili öğrenme faaliyetine dönerek konuyu tekrar ediniz.

İŞLEM BASAMAKLARI	ÖNERİLER
➤ Araştırılacak konuyu tespit ediniz.	➤ Araştırılacak konuyu tespit ederken sabırlı, dikkatli ve titiz olunuz.
➤ Konu hakkında literatür taraması yapınız.	➤ Konu hakkında literatür taramasını yaparken gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yapınız.
➤ Konuyla ilgili değişkenleri belirleyiniz.	➤ Konuyla ilgili değişkenleri belirlerken gerekli literatür taramasını yapınız ve doğru soru sorunuz.
➤ Değişkenlere göre uygun soruları yazınız.	➤ Değişkenlere göre uygun soruları yazarken sorular arasında ilişki kurunuz.
	➤ Türkçe imla ve noktalama işaretlerine uygun yazılar yazmaya özen gösteriniz. Ayrıca entelektüel birikim sahibi olmak için gayret gösteriniz.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız beceriler için **Evet**, kazanamadığınız beceriler için **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Araştırılacak konuyu tespit ettiniz mi?		
2. Konu hakkında literatür taraması yaptınız mı?		
3. Konuyla ilgili değişkenleri belirlediniz mi?		
4. Değişkenlere göre uygun soruları yazdınız mı?		
5. Araştırılacak konuyu tespit ederken sabırlı, dikkatli ve titiz oldunuz mu?		
6. Konu hakkında literatür taramasını yaparken gerekli araştırma ve değerlendirmeleri yaptınız mı?		
7. Konuyla ilgili değişkenleri belirlerken gerekli literatür taramasını yaptınız ve doğru soru sordunuz mu?		
8. Değişkenlere göre uygun soruları yazarken sorular arasında ilişki kurdunuz mu?		
9. Türkçe imla ve noktalama işaretlerine uygun yazılar yazmaya özen gösterip. Ayrıca entelektüel birikim sahibi olmak için gayret gösterdiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Bu soru tipinde deneğin sormacadaki sorulara vereceği olası yanıtlar önceden belirlenir. Bu yanıtlar ya ‘evet-hayır’, olumlu-olumsuz", "var-yok" v.b. gibi iki şıklı olur ya da çoktan seçmeli (tercihli -alternatifli) olarak düzenlenebilir. Tanımı verilen soru türü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Kapalı uçlu sorular
B) Açık uçlu sorular
C) Derecelendirme soru tipi
D) Hiçbiri
2. Aşağıdakilerden hangisi kapalı uçlu soru türlerinden birisidir?
A) Açık uçlu sorular
B) Sırasız Seçenekli Kapalı Uçlu Sorular
C) Yarı kapalı uçlu sorular
D) Hedef gruplar
3. Kapalı uçlu soru tipine "başka" ya da "diğer" gibi bir açık uçlu şıkkın eklenmesi ile oluşturulan soru tipi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Kapalı uçlu sorular
B) Açık uçlu sorular
C) Yarı kapalı uçlu sorular
D) Sırasız seçenekli kapalı uçlu sorular
4. Bu tür sistemleştirmede, sorunun yanıt seçenekleri arasında bir derece ilişkisi bulunmamakta ve sadece yanıtları sınıflamakla yetinmektedir. Buradaki sistemleştirme aşağıdakilerden hangisidir?
A) Açık uçlu sorular
B) Dağıtım yollarının analizi
C) Ölçekleyici Sistemleştirme
D) Sınıflayıcı Sistemleştirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

5. Kapalı uçlu, ya da sistemleştirilmiş soruların, hazırlanabilmesi için araştırmacının bu sorulara verilebilecek yanıtların niteliği konusunda sahip olması gereklidir. Burada yanıt seçenekleri soruyla birlikte verildiğinden, bu seçeneklerin neler olabileceğini önceden bilmesi ve kestirebilmesi büyük önem taşımaktadır
6. Sıralı seçenekli kapalı uçlu sorular daha..... Cevaplayıcıları açık uçlu sorular gibi ayrıntılı vezorlamadığından cevaplandırılması kolaydır.
7. Kapalı uçlu soru tipinin olumlu ve olumsuz yanları vardır. Açık uçlu soru tipinde olumsuz olarak nitelenen, olası yanıtların yazılmasından doğacakbu soru

tipinde yoktur. Verilen yanıt hemen işaretlenir ve daha sonra değerlendirme aşamasında yapılmaz.

8. Yarı kapalı uçlu soru türünün insanları daha önceden tanımlanan (cevaplayıcının düşüncelerini yansıtmayabilen) kutucukları işaretlemeye ve bazı zamanlarda yeni sağladığı söylenebilir

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1. Belirli bir konuda detaylı bilgi almak için sorulan sorulara denir.
2. Özellikle görüşmelerde başlangıç olarak sorular sorulur.
3. İki seçenekli bir soru sadece evet-hayır, katılıyorum-katılmıyorum veya benzeri iki yönlü yanıt olanağı olan sorulara sorular denir.

Bu modülde kazanmış olduğunuz bilgileri aşağıda verilen ifadeleri Doğru (D), Yanlış (Y) olarak cevaplandırarak değerlendiriniz.

4. () Açık uçlu sorulara verilen yanıtların döküm ve analizlerinin yapılması son derece kolaydır ve çok kısa zamanda bitirilir.
5. () Geniş çaplı bir ankette açık uçlu soruların, ciddi üstünlüklerinden biride yanıtların sayısallaştırılabilmelerinin kolay olmasıdır.
6. () Kapalı uçlu sorular çeşitliliğe izin vermemesine rağmen soru tipleri arasında tablolaştırılması en kolay olanıdır.
7. () Kapalı uçlu sorular ile çok geniş çapta bilgi alınabilir.
8. () Her bir cevap seçeneğinin ilgilenilen kavramın belli bir derecesini temsil ettiği soru türüne sıralı seçenekli kapalı uçlu sorular denir.
9. () Televizyon izleme günlük yaşamınızı etkiliyor mu? Soru örneği bir açık uçlu soru örneğidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	D
6	Y
7	D
8	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	A
2	B
3	C
4	D
5	Geniş bir bilgiye - araştırmacının
6	Özel niteliklidir – derin düşünmeye
7	Zaman kaybı – yeniden kodlama
8	Zorlamadığı – fikirlerin üretilmesini

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	Açık uçlu
2	Açık uçlu
3	Kapalı uçlu
4	Y
5	Y
6	D
7	Y
8	D
9	Y

KAYNAKÇA

- AZİZ Aysel, **Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve iletişim**, Genişletilmiş 2.Basım., Turhan Kitabevi, Ankara, 1994.
- GÜVEN Sami, **Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1996.
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Anket>
- <http://www.aof.edu.tr/kitap/IOLTP/2294/unite06.pdf>
- <http://www.eod.hacettepe.edu.tr/seminerdosyaları/meral.pdf>
- http://egeweb.ege.edu.tr/~gd/egekariyer/is_gorusmesinde_dikkat_edilecek_husular.htm
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Anket>